

A kolozsvári nyelvészeti iskola tevékenységéről

1. A nyelvvel való foglalkozás távoli századokra nyúlik vissza hazánkban. Sylvester János, Apáczai Csere János, Geleji Katona István nyelvi, nyelvtani észrevételei, rendszerezésük vagy Pápai Páriz Ferenc szótára, Gyarmathi Sámuel összehasonlító-történeti, valamint később Brassai Sámuel nyelvelméleti és mondattani munkássága éppúgy ismert, mint Gheorghe Şincai, Gheorghe Lazár vagy mások ilyen irányú tevékenysége. Később, az egyetem megnyitása (1872) után ugyancsak nagynevű tudósok művelték a nyelvtudományt éppen itt, Kolozsvárt. Elegendő Szinyei József, Horger Antal, Zolnai Gyula, Gombocz Zoltán nevét említenünk, illetőleg Sextil Puşcariu, Nicolae Drăganu, Ştefan Paşca vagy Gustav Kisch nevére gondolnunk, hogy csak néhány ismert személyiséget nevezünk meg.

Az említettek közül az utóbbiak már a két világháború között létrejött kolozsvári nyelvésziskola tagjai voltak, és számos más, kiváló nyelvessel együtt nevet szereztek a román nyelvtudománynak. Elen jártak korukban a román nyelvtudomány munkásai között, és az iskola gazdag, szép hagyományai révén elismerésre méltó helyet foglal el a hazai és az egyetemes nyelvtudományban.

S jóllehet a magyar nyelvtudomány számos jeles művelője tevékenykedett Kolozsvárt, iskolát egyikük sem teremtett. Erre csak a két világháború között, a harmincas években, illetőleg a második világháború után került sor. Emiatt a magyar nyelvtudományt művelő, *kolozsvári iskola* néven is emlegetett kutatók tevékenysége nem egészen fél évszázadra nyúlik csak vissza. De az iskola sajátos helyzetében a hazai nyelvtudomány szerves részeként és egyben a magyar nyelvtudományhoz kapcsolódó volta miatt olyan eredményeket érhetett el, amelyek helyet biztosítanak számára mind a hazai, mind a magyar nyelvészet munkásai sorában.

Az alábbiakban ennek az iskolának a tevékenységét igyekszünk röviden bemutatni, hogy megpróbáljuk kijelölni helyét a hazai, illetőleg a magyar nyelvtudomány fejlődésében, valamint a kettő közötti kapcsolatteremtésben. Előre kell azonban bocsátanunk, hogy nem törekedhettünk minden tekintetben teljességre, minden apró részlet megemlítésére. Erre már azért sem gondolhattunk, mert az előző években több részletező tájékoztató jelent meg a hazai folyóiratokban is. A főcsoport irányja és a hivatkozott beszámolók egyoldalú volta szabta meg tájékoztatónk részletező, illetőleg kevésbé részletező jellegét.

2. A kolozsvári magyar nyelvészeti iskola létrejött Csúry Bálint, Kelemen Lajos és Szabó T. Attila nevéhez fűződik. Csúry Bálint, a kolozsvári volt református kollégium tanára, majd a debreceni egyetem professzora a modern magyar dialektológia és a debreceni nyelvjárastani iskola megalapítója, a modern jelentés-tani vizsgálatok egyik előfutára. *Szamosháti Szótárával* (1934–1936), hangtani és alakítási tárgyú nyelvjárási tanulmányaival, különösen a hanglejtésformák vizsgálatával és a nyelvatlasz-munkálatok sürgetésével meg *A népnyelvi bűvörlát módszere* (1936) című módszertani munkájával, valamint az ígéről írt kis monográfiájával (1910), illetőleg a névátvitel kérdésével foglalkozó írásával (1939) megjelölte azokat a munkaterületeket, amelyek akkor a modern nyelvészeti kutatások fejlődésirányába estek. Emellett gyakorló nyelvjáráskutatóként a helyszíni gyűjtésben is példát mutatott. — Az irodalomtörténészként induló Szabó T. Attila már ebben az időben baráti kapcsolatban állt Csúryval, és 1930 nyarán el is kísérte egyik moldvai nyelvjárásgyűjtő útjára. Bizonyára ekkor, a harmincas évek elején fogamzott meg benne, talán részben Csúry ösztönzésére, és az akkor folyó falukutató mozgalom indíttatásaként az a gondolat, hogy egyetemi hallgatók felkészítésével munkaközösséget alakítson a hazai magyar nyelvjárások módszeres kutatására. Kelemen Lajos viszont mint történész-levéltáros vezette be az oklevéolvadás rejtelmeibe, és oltotta bele a régi nyelv iránti érdeklődést, kutatói szenvedélyt. Ekkor kezdte el életműve, az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*, valamint a *Hely- és Személynévi Adattár* anyaggyűjtését. Így alakult ki a ma kolozsvári iskola néven is emlegetett munkaközösség két fő tevékenységi területe: az új anyagfeltárást igénylő, új módszereket alkalmazó nyelvjáráskutatás és a még fel nem tárt oklevéles anyag vizsgálatán alapuló nyelv-, illetőleg névtörténet.

Mindkét vizsgálódási terület olyan sajátos feladatok megoldását jelentette, amelyeket csak itt, hazánkban tevékenykedő kutatók vállalhatnak, illetőleg oldhatnak meg. E munkálatok irányítására és egyben derekas helytállással az aprómunkában is részt vevő elvégzésére vállalkozott Szabó T. Attila. Az ő nevéhez kapcsolódik a kolozsvári iskola létrejötte, az első kis munkaközösség megalakulása. A nyelvjáráskutatók közül Gálffy Mózes, Márton Gyula, később Nagy Jenő, a helynévkutatók közül Árvay József, Gazda Ferenc, Gergely Béla, Györbíró Jenő, a népi mesterségek kutatójaként Sándor Gábor tartozott ide.

A felszabadulás után a kolozsvári tudományegyetem több végzett hallgatója — egy részük ma már az intézmény alkalmazottjaként, más részük mint a kolozsvári Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet tudományos kutatója vagy mint középiskolai tanár — vállalt részt ebben a kutatómunkában, és így egyre gyarapodott a munkatársak száma, illetőleg szélesedett a tevékenységi terület. A munkaközösség személyi feltételeinek biztosításában jelentős érdemeket szerzett Márton Gyula, aki hivatali minőségében, tanszékvezetőként, illetőleg mint szervező és tudós kutató ugyancsak sokat tett azért, hogy e kis munkaközösség, amelynek több tagja időközben elhunyt, illetőleg más munkaterületre sodródott, szakképzett fiatalokkal gyarapodjék, és szélesebb területet átfogva, továbbra is a kor színvonalán művelje a hazai magyar nyelvtudományt. Miután Szabó T. Attila visszavonult a nyelvjárás-kutatástól, jórészt ő irányította ezeket a munkálatokat. — A nyelvjárástan mellett különösen a stilisztika vonzott sok fiataalt. A leíró nyelvtani kérdések iránt viszonylag kevesen érdeklődtek. Ugyancsak kevesen foglalkoznak kutatómunkájuk általános nyelvésszel. Annál nagyobb a nyelvhasználatot szemmel tartók száma.

A szaktudományi kérdések vizsgálatával egyidőben így igyekezett ez a munkaközösség később is arra, hogy a hazánkban élő magyar lakosság múltját, jelenét ebben a vonatkozásban tüzetesebben megismerhesse, a népi műveltség egy-egy tégláját a tudomány épületébe beleépíthesse, itteni helyzetét pedig az együttélő népekkel való kapcsolatában is a valóságnak megfelelően láthassa és láttassa.

3. A dolog természetéből adódóan kezdetben a nyelvjárásokkal való foglalkozás állt az érdeklődés középpontjában. És ez a tény nemcsak a sajátos helyzettel magyarázható, hanem azzal is, hogy egyrészt már ebben az időben nagymértékben halványodtak a nyelvjárás sajátosságok, a felszabadulás után pedig a társadalmi átalakulás következtében még fokozottabbá vált az irodalmi nyelv térhódítása a falusi lakosság körében; másrészt meg nemzetközi vonatkozásban új kutatási módszer, a nyelvföldrajzi vizsgálati mód új, rendszerszerűen összevethető anyag feltárásával számos megoldatlan kérdés tisztázásához járulhatott hozzá. Ezt az időszakot, a XX. század első évtizedeit éppen ezért a nyelvatlások korának is nevezhetjük. E téren a román nyelvtudomány korán és a kor színvonalán álló módon zárkózott fel a nemzetközi élvonalba, éppen a Sextil Pușcariu vezette kolozsvári iskola munkássága révén. Megkezdődtek a társadalom nagyfokú anyagi támogatásával a *Román Nyelvatlasz* munkálatai. Két jeles tudós, Emil Petrovici és Sever Pop vállalta a helyszíni gyűjtést.

A magyar nyelvtudományban ekkor csak egyéni kezdeményezésként jelentkezett a nyelvföldrajzi módszer. Horgner Antal adott ki néhány térképlapot a keleti székely nyelvjárásból, és Csűry Bálint készítette el néhány száz kérdésből álló kérdőívét sokszorosítva. A további munkálatok azonban, részben az akkori értetlenség, részben a háború miatt, hamarosan félbeszakadtak.

A kolozsvári magyar nyelvészcsoporthoz vállalkozott elsőként 1942-ben arra, hogy összeállítsa egy tájnyelvi atlasz kérdőívét a román nyelvátlasz kérdőívének mintájára, és összegyűjtse, majd pedig megszerkessze *Kolozsvár és vidéke tájnyelvi atlaszát*. Az anyag összegyűjtése után meg is jelent egy mutatónyelvkötet Szabó T. Attila, Gálffy Mózes és Márton Gyula neve alatt. Ez volt az első tájnyelvi-munkálat a magyar nyelvtudományban. Ezzel elkezdődtek azok a nyelvátlasz-munkálatok, amelyek a felszabadulás utáni időszakban gyökeresen megváltoztott, kedvező feltételek között a hazai magyar nyelvjárások nyelvföldrajzi felméréséhez vezettek.

Minthogy Márton Gyulának az 1973-as *Korunk Évkönyvben* megjelent összefoglalója, *A romániai magyar nyelvjárás kutatás múltja és mai állása*, tüzetesen számba vette szerzők és címek felsorolásával az addigi vizsgálatok eredményeit, ezúttal arra ösztönöztük figyelmünket, hogy rámutassunk azokra az elvi szempontokra és módszertani eljárásokra, amelyekkel a kolozsvári munkaközösség igyekezett előbbre vinni a nyelvjárások tanulmányozását, és amelyek révén iskola volta megragadható.

3.1. A nemzetközi szakirodalomban kialakult gyakorlat szerint a nyelvátlasz anyaggyűjtését vagy szakképzett gyűjtők végezték a helyszínen az általános atlasz igényeit kielégítő terjedelmesebb, 1200—5000-ig, illetőleg a tájnyelvi atlasz megfelelő kevesebb, 500—1000-ig terjedő kérdést tartalmazó kérdőívvel, vagy pedig önkén-

tes levelezőkkel jegyeztették föl az adatokat. A nagy kérdőfüzettel egymástól több tíz kilométerre fekvő helységekből gyűjtöttek, a kisebb sűrűbb ponthálózattal dolgoztak, de egyikkel sem kerestek föl minden egyes települést. A kolozsvári kutatók Kolozsvár környéki tájatlásának kérdőfüzete 2200 lexikális adat mellett néhány mondatszerkezeti formát, 40 ige- és névszótó teljes ragozási rendszerét öleli fel; a moldvai csángó tájatlás kérdőfüzete 1400 lexikális adatot és 12 ige, illetőleg névszó paradigmáit tartalmazza. Mindkettő megfelel így az általános atlaszhoz szükséges nagy kérdőfüzet igényeinek tartalmában és terjedelmében egyaránt. Az abszolút sűrűségű kutatópont-hálózat viszont a tájnyelvi atlaszok kívánalmait elé-gíti ki.

Ez a módszertani újítás tehát egyesíti a kétféle, egymást szervesen kiegészítő munkálatot, eljárást, és lehetővé teszi több olyan kérdés fölvetését, esetleg megoldását, amelyet eddig nem sikerült tisztázni. Ezek közé tartozik egyebek mellett a nyelvjárás egészének és a benne fellelhető tájnyelvi egységek egymáshoz való viszonyának pontos (területi, sávonkénti) megállapítása, a hagyományörzőbb, illetőleg újító hajlamú alakulatoknak, a jelenségek gócpontjának feltárása, a nyelvjárás belső mozgásának felmérése, valamint a belső kölcsönzésnek, kölcsönhatásnak a mértéke, illetőleg a nyelvjárás szókincs és az irodalmi nyelvi szókészlet összefü-gése a területi megoszlás, határ(sáv)-megvonás figyelembevételével.

A felszabadulás után elkezdődött rendszerezés, felmérés során, a moldvai csángó meg a székely tájnyelvi atlasz anyaggyűjtésekor úgy kapcsoltuk össze az általános meg a táji nyelvatlász szempontjait, hogy a kisebb terjedelmű kérdőfüzet anyagát minden településen kikérdeztük, a nagy kérdőfüzettel pedig csak az egy-mástól tájegységként elkülönülő nyelvi alakulatok egy-egy pontján gyűjtöttünk. Adatanyagunk ennek folytán szintén számos elméleti kérdést vet fel, illetőleg több vitatott kérdés megoldását teszi lehetővé. Mindenekelőtt a nyelvjárás, illetőleg a tájnyelvi alakulatok elhatárolására és az előzőekben már említett jelenségek vizsgálá-tára gondolunk. — Részben hasonló párhuzamos gyűjtést végezték már a har-mincas években a román nyelvatlász munkatársai, de ők nem látogattak meg a kis kérdőfüzettel minden egyes települést. Ezt a „hiányt” pótlandó, indították meg a felszabadulás után a tájnyelvi atlasz-anyag gyűjtését. Egy része már meg is jelent.

A székely táji nyelvatlász-munkálatban egy másik célt is tűztünk magunk elé: a nemzedékváltás tanulmányozását. Ehhez a kérdőfüzet anyagából sajátosan jel-lemző kérdéseket válogattunk ki. Eredményeink tanulságosnak bizonyultak mind a szókészlet, mind az alakrendszer tekintetében, ugyanis meggyőzően bizonyították, hogy a fiatalabb nemzedék nyelvhasználatában mennyire erőteljes az irodalmi nyelvi hatás, illetőleg hogy az idős nemzedék s közöttük különösen a női nem hagyomány-örzőbb. Az iskoláskor előtti gyermekek szóhasználatá pedig elsősorban a nagyszülő-kével közös, és ez a tény biztosítja a hagyományos formák időleges továbbélését.

Egy másik módszertani kísérletünk a nyelvföldrajzi és a monografikus vizsgál-lat összekapcsolása. A hazai magyar táji nyelvatlászok alap-kérdőfüzete a székely nyelvjárások felméréséhez készített kérdőív. Ez a kérdőfüzet csak 850 hangtani (fo-netikai és fonológiai), lexikális és alaktani (morfológiai) jellegű adatot tartalmaz, de benne a hangállomány rendszerben való vizsgálatához a szükséges mértékben és arányosan található adatok. S mivel a hazai nyelvjárások hangrendszere az egyes hangok (fonémák) megterheltségét illetően meg a hangképzés (realizáció) szempontjából is más-más jellegű, a kutatók ennek a kérdőfüzetnek az anyagát ki-egészítették az illető nyelvjárásra legjellemzőbb fonológiai-fonetikai sajátosságokat hordozó szavakkal, szóalakokkal, hogy így atlaszanyaguk hangtani monográfiák ké-zsítésére szintén alkalmassá váljék. Gyűjtésüket teljesebbé tették végül magne-tonfelvételekkel és az orvanyag felhasználásával.

Amint az előbbiekből kitűnt, többféle kérdőfüzettel dolgoztunk. Ügyelnünk kellett tehát arra, hogy a különböző tájegységekről összehordott anyagot alapvető vonásaiban egybe lehessen vetni. Ezért egyezik a tájnyelvi atlasz kérdőfüzetének egyharmad része a nagy kérdőfüzet adataival, az országos magyar nyelvtérkép kérdőfüzete pedig, melynek munkálatai a hatvanas évek közepén kezdődtek meg, teljes egészében tartalmazza a táji nyelvatlász kérdőív-anyagát. És ugyancsak az egybevetés céljából olvastották bele a szerkesztők a hazai magyar nyelvjárá-sok atlaszának kérdőfüzetébe a *Magyar Nyelvjárások Atlaszának* kérdésanyagát.

Az országos nyelvtérkép címszavainak összeállításában természetesen tekin-tettel voltak mindazokra a szempontokra, amelyek a hazai meg a nemzetközi szak-irodalomban irányadók. De újszerű ez a kérdőív olyan értelemben is, hogy na-gyobb teret szán az olyan fogalmaknak, amelyeket a szakirodalom, illetőleg az eddigi gyűjtések tapasztalatai szerint feltehetőleg tájszóval neveznek meg a külön-böző nyelvjárásokban, esetleg a kisebb tájegységekből. Így, a sajátos tájszók fel-tárásával egyidőben több lehetőség kínálkozik a belső, azaz az irodalmi, köznyelvi

és nyelvjárások közötti, valamint a külső nyelvi hatás, kölcsönhatás tanulmányozására. A dolgok és nevek módszerének fokozottabb alkalmazása pedig módot nyújt arra, hogy a szókészlet rendszerezésében újabb szempontokat vehessünk figyelembe, illetőleg érvényesíthessünk.

Általánosságban meg kell jegyeznünk, hogy kérdőfüzeteink összeállításában, különösen a hang- és alaktani jelenségek megválogatásában a nyelv rendszerjellegét tartottuk szem előtt.

A tájszók és az egyes tájegységek sajátos foglalkozásával kapcsolatos szókincs behatóbb megismerése vezetett bennünket oda, hogy már a székei nyelvjárások tanulmányozásakor célul tűzzük magunk elé a szóföldrajzi felméréssel egyidőben a szótárszerű adatgyűjtést. A két eljárás szervesen kiegészíti egymást az adatanyag jellegét illetően. Az effajta párhuzamos anyaggyűjtést sürgették az utóbbi időben a román nyelvjárás-kutatók munkájával kapcsolatban.

3.2. Mindezek mellett az úttörők között voltak a kolozsvári iskola munkatársai a jelenségmonográfiák írásában. E monográfiák egy-egy nyelvjárás alakulat vagy egy-egy helyes nyelvjárásának hangtani sajátosságait vagy alaktani részrendszerét mutatták be, illetőleg valamely település egy-egy népi foglalkozásának munkamenetét és szakszókincsét tanulmányozták a dolgok és nevek módszerével (Gálffy Mózes, Márton Gyula, Sándor Gábor). Az előbbiek módszeres eljárása nem volt egységes, mert a szinkrón leírás keveredett nyelvtörténeti mozzanatokkal. Mégis ezek voltak az első, akkor korszerű, rendszerszemléletű nyelvjárás feldolgozások. E monográfiatípus megteremtője ugyancsak Csűry Bálint volt. Ezért sorolták mindazokat, akik ilyen típusú jelenségmonográfiákat készítettek, népi foglalkozások vagy mesterségek szókincsét dolgozták fel, a Csűry-féle iskola tagjai közé. Így függ össze a két iskola tevékenysége. És tegyük hozzá, hogy a két világháború közötti időszakban valójában ez a két munkaközösség képviselte a magyar nyelvjárás-kutatást, és igyekezett lépést tartani a nemzetközi követelményekkel. Az 1910-es évekig megjelent, elnagyolt falumonográfiákhoz viszonyítva ugyanis e jelenségmonográfiák mind adataik mennyisége, mind azok megbízhatósága alapján, mind a jelenségek rendszerjellegét bemutató törekvésekben, tehát módszeres eljárásaikban érdemleges haladást jelentettek.

A felszabadulás után készült hang- és alaktani monográfiák már egységes leíró szempontúak, és módszerükben mindenben megfelelnek a mai modern nyelvtudományban kialakult fonológiai, morfológiai követelményeknek. Alkalmazzák a strukturalista, részben a generatív nyelvemlélet módszereit, a statisztikai eljárás révén pedig igyekeznek összekapcsolni a minőségi és a mennyiségi szempontokat a jelenségek súlyának, értékének megállapításában. Szemléletükben ugyancsak elsődleges a rendszerjelleg érvényesítése. A rendszer leírásával egyidőben rögzítik a (kisebb egységekben megfigyelhető) részrendszerek sajátos vonásait, és bemutatják a közöttük levő összefüggéseket. Így sikerül belső mozgásban élnék tárni a nyelvjárás hangrendszerét, illetőleg az alakrendszer valamelyik részegységét.

A hang- és alaktani monográfiákkal egyidőben készültek névtani feldolgozások már a negyvenes években. Ezek jelzik a kutatás új irányát: a személy-, állat- és helynévanyag vizsgálatának szükségességét. Ugyanakkor mintaként szolgáltak a későbbi ilyen jellegű tanulmányok készítéséhez. A magyar nyelvtudományban tehát a kolozsvári nyelvészek úttörők voltak a modern névtudományi kutatások elindításában.

3.3. A nyelvatlász-munkálatok és a monográfiák gazdag tájszóanyagot tártak fel. A kalotaszegi meg a torjai szójegyzék (Gálffy Mózes—Márton Gyula) a szakirodalomban kialakult elvek szerint készült; a tájszó- meg a szakszókincs-közlésekben nincs módszertani szempontból új. A romániai magyar tájszótár anyagának gyűjtésében azonban már kérdőíves módszert alkalmaztunk. Ez a nyelvföldrajzi és egyben onomaszológiai szempontú eljárás lehetővé teszi annak pontos megállapítását, hogy valamely fogalom megnevezésére van-e, és ha igen, milyen szó vagy kifejezés van az illető tájegységben. Ha lehet így mondanom: ez a munkamódszer fokozott mértékben elősegítheti a nyelvjárás szókincs rendszeres felmérését. De valószínű, emellett szükség lesz passzív megfigyeléssel fogalomkörök szerinti és szövegfelvételes gyűjtésre is ahhoz, hogy a szótári feldolgozás teljes értékű lehessen, hiszen a kérdőívetes gyűjtés kevés lehetőséget kínál a sajátos és a hangulati értéket hordozó szóállomány felvételezésére.

A népi mesterségek szakszavainak gyűjtése több vonatkozásban újszerű. Egyrészt az immár hagyományossá vált dolgok és nevek módszere szerinti adatgyűjtést kiterjesztik a kutatók (Bura László, Sípó Jenő) több rokon szakmára, másrészt ha egy mesterségen belül maradnak, a szóföldrajzi szempont figyelembevételével kisebb-nagyobb tájegységen vagy éppen országos szinten vizsgálódnak (Kósa Ferenc—Vő István—Zsemlyei János). Emellett új, nyelvi szempontból nem tanul-

mányozott népi mesterségeket vonnak be a kutatásba, és új (szemiotikai, szocio-lingvisztikai) vizsgálódási szempontokkal egészítik ki az eddigieket (Péntek János). Mind módszertani tekintetben, mind eredményeiben jelentősek Murádin László tanulmányai, melyekben a *Romániai Magyar Nyelvjárások* atlaszanyagának felhasználásával számos rendszeres szókészletbeli jelenséget mutat be.

3.4. Márton Gyula említett összefoglalója természetesen utal néhány elvi, módszertani cikkre, tanulmányra, de e tekintetben szükségesnek látszik az ottaniak kiegészítése. Ugyanis az általános atlasz és a tájnyelvi atlasz viszonyán (Márton Gyula, Szabó T. Attila), a nyelvjárási határok kérdésén (Gálffy Mózés) meg a nyelvjárási fonémarendszer leírási szempontjain (Teiszler Pál) kívül sor került számos más elvi, módszertani kérdés fejtegetésére. Ilyenek: a tájnyelvi atlaszok munkamódszere és szerkesztési elvei, a tájnyelvi-kérdőív összeállításának szempontjai, a statisztikai módszer alkalmazási lehetőségei a tájnyelvi atlaszanyag feldolgozásában, a nyelvjárási és irodalmi nyelvi hangrendszer viszonya, a fonetikus jelrendszer kérdése (Gálffy Mózés), valamint a nyelvi alapréteg szerepe (Teiszler Pál), a tájszavak osztályozási szempontjai (Péntek János, Gálffy Mózés) meg a népi terminológia problematikája (Péntek János). Mindezek a kérdések a fennebb ismertetett munkálatok során vetődtek fel, eredményeiket pedig a szerzők a gyűjtött és részben feldolgozott anyagból szűrték le. Talán fölösleges mondanom, hogy a tanulmányozott jelenségek szervesen beleilleszkednek a mai nyelvtudományi vizsgálódások keretébe.

3.5. Az eddigiekben tárgyalt munkákban a kutatás szóközpontú. Ez jellemezte és jellemzi nagyrészt még mindig a hazai nyelvjárásvizsgálatokat általánosságban. Nem volna azonban teljes a kép, ha nem említenék meg, hogy az utóbbi években kísérletek történtek a mondat szerkezeti kérdések tanulmányozására, leírására (Gálffy Mózés). És ennek kapcsán hadd említsük meg vázlatosan a további igényeket, elképzeléseket. A mondatok szerkezeti és jelentéstartalom megfunkció szerinti vizsgálata el kell hogy vezessen a nyelvjáráskbéli szövegszerkesztés megfigyeléséhez és számos, a nyelvjárási és az irodalmi nyelv kapcsolatát feltáró elemzéshez. Hiszen az irodalmi nyelv nemcsak szókincsében gyarapodik a nyelvjáráskból, illetőleg a nyelvjárást beszélők nemcsak szavakat, kifejezéseket vesznek át az irodalmi nyelvből a társadalmi kiegyenlítődés folyamán, hanem szerkezeti formákat is. Másrészt viszont a részletvizsgálódások után vagy azokkal egyidőben — úgy véljük — szükség van összefoglaló nyelvjárási monográfiákra, amelyek egy-egy helyi nyelvjárási vagy kisebb-nagyobb tájegység nyelvi rendszerét minden vonatkozásban leírják. A rendszerképzésben meg el kellene jutnunk a rendszer egészének bemutatásáig. Így a szóközpontú szemlélet és vizsgálat *szervezettségévé* alakulhatna át, vagy legalábbis kiegészülhetne ilyen vonatkozásban. Erre indítanak a strukturalista, főként pedig a generatív grammatika elvi, módszertani eredményei és az információelmélet gyakorlati útmutatásai. Ily módon középpontba kerülhetne a nyelvi funkció vizsgálata, a nyelvi formák jelentéstani értékelése.

3.6. Itt említjük meg — bár nyelvtörténeti vonatkozású — a nyelvjárástörténeti kutatást. A kolozsvári iskola e tekintetben szintén az úttörők szerepét vállalta. Szabó T. Attilának például nyelvjárástörténeti módszerrel sikerült azonosítania Temesvári János deák írásai alapján anyanyelvjárást, és megállapítania e nyelvjárási legfontosabb sajátosságait. Tanítványai, B. Gergely Piroska és Kósa Ferenc ugyancsak sikerrel alkalmazták ezt a módszert Kászoni Ferenc levelei, illetőleg Apor Péter levelei és egyéb írásai vizsgálatában.

4. A nyelvjárásk tanulmányozása mind leíró, mind történeti vonatkozásban ráirányította a figyelmet a nyelvtudomány egy másik időszéri kérdésére: a nyelvi hatásra, kölcsönhatásra. Ez a jelenség szintén tanulmányozható mind szinkrón, mind diakrón szempontból. A nyelvi kölcsönhatás, erősebb fokon a kétnyelvűség a román és a magyar nép évszázados együttélésének természetes következménye. A kérdés elemzése tehát egyrészt adódott az iskola sajátos helyzetéből, másrészt jó alkalom volt arra, hogy a magyar és a román nyelvtudomány számos közös problémáját fölvesse, és a lehetőséghez mérten megnyugtató módon megoldja. A kölcsönhatás, a bilingvizmus kérdésével elvi szinten is foglalkoztak (Balázs László, Márton Gyula); emellett számba vették a mai magyar nyelvjárásk román kölcsönzavait (Márton Gyula—Péntek János—Vöo István), a Kisszamos-völgy magyar nyelvjárárásában fellelhető román elemeket (Zsemlyei János), és feldolgozták Szabó T. Attila anyaga alapján a történeti nyelvjárási szókincsben meglevő román elemeket (B. Gergely Piroska, Kósa Ferenc, Szabó Zoltán, Vámszer Márta, Zsemlyei János).

A régi magyar nyelvjáráskban fellelhető román szóanyag értékelő bemutatása időhöz és helyhez kötve tükrözi a való helyzetet. De — sajnos — a mai magyar nyelvjárásk román kölcsönzavait összefoglaló nagyméretű és igen értékes munka

nem tájékoztat kellő mértékben a szavak használati értékéről, társadalmi szerepéről. Csak sajnálhatjuk, hogy a két munkaközösség nem működött együtt a két jelentős és szervesen összetartozó feladat megoldásában. Úgy véljük, hogy az együttműködés révén mindkét munkát nyert volna mind szempontjai kialakításában, mind a feldolgozás egységességében. Ez azonban semmiben sem csökkenti az ilyen irányú tevékenység hasznos voltát, sőt szükségességét, valamint annak a szolgáltatásnak a jelentőségét, amellyel a két nyelv közös kérdéseivel foglalkozók a két nép nyelvi kincseinek feltárása révén egymás műveltségének bensőségesebb megismerését elősegítik.

5. Nem kevésbé jelentős a nyelv- és névtörténeti kutatás. Ennek kapcsán ki kell emelnünk, hogy Szabó T. Attila olyan hallatlanul gazdag okleveles anyagot tárt fel, és olyan elvi, módszertani szempontokat érvényesített, hogy méltán tekinthető úttörőnek, új utakon járónak a magyar nyelv- és névtörténet kutatásában. Hely- és személynévi adattára, amelyből eddig viszonylag keveset tett közzé, szótörténeti tára, melynek megjelenése most van folyamatban, összetett elemző eljárással megírt cikkei, tanulmányai iránymutatóak, munkára buzdítanak, és példát adnak arra, hogy az adatok birtokában miként fejtheti meg a kutató, miként olvashatja ki belőlük a múlt társadalmának életét, szemléletmódját és napi gondjai mellett eszményeit, törekvéseit. Eppen csak mutatóban említünk meg közülük néhányat: a két ajakkal képzett, ún. bilabiális *v* hang fejlődését vagy a nyíltabb *e* hang meglétét és a hely(ség)nevekben megőrzött voltát ugyanúgy társadalom- és művelődéstörténeti, szükség szerint néprajzi vonatkozásokkal fejtí ki és igazolja, mint szókincstörténeti tanulmányaiban. Az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tárban* pedig enciklopédikus jellege mellett kiemelhetjük a helyhez kötés tényét mint módszertani eljárást, a földrajzi aspektus érvényesítését, valamint az idegen és jövevényeszők felvételét és összefüggő szövegben történő bemutatását. Mindez jelentős újítás a *Nyelvtörténeti Szótár* szerkesztési elveihez viszonyítva. Ezért újszerű, és mind a nyelvtani, mind a jelentéstani, mind a stilisztikai vizsgálódások szempontjából fontos forrás ez a Tár.

Nem kevésbé értékesek anyagukban és módszerükben, fejtegetésük módjában és eredményeikben szókincstörténeti és alaktani kérdéseket taglaló dolgozatai (pl. a *-bali* képzőről, a *-ni*, *-niti*, *-nuli*, *-nül* határozóragokról vagy a *felelin*-féle igealakokról).

Az adatgyűjtéssel egyidőben Szabó T. Attila kidolgozta a helynévgyűjtés módszerét, és foglalkozott a személynévanyag kérdésével. *Helynévtörténeti Adattára* mellett az élő helynevek feljegyzésére is fordított időt, és tanítványait ilyen munkára ösztönözte. Első tanítványai közül a korán elhunyt Gergely Bélát, az ugyan-csak eltávozott Árvay Józsefet kell megemlítenünk. Gergely Béla a helyszíni terepmunkában tünt ki, Árvay József a feldolgozásban követte mesterét, és művelte ezt a tudományágat elismerésre méltó szakmai szinten.

Ma már elmondhatjuk, hogy nemcsak a nyelvjáráskutatásnak nevelődtek a kolozsvári iskolában szakképzett művelői, de — ha kisebb számban és későbbre — a nyelvtörténetnek (B. Gergely Piroska, Kósa Ferenc) és a helynévkutatásnak is (Janitsek Jenő, Tibád Levente és mások). A személynév-vizsgálat terén módszertani tekintetben B. Gergely Piroska munkásságát emelhetjük ki. Ő a kalotaszegi névanyag alapján több új szemponttal gazdagította az utóbbi évtizedekben ugyan-csak gyors ütemben fejlődő magyar személynévkutatást. Jelentős anyag gyűlt össze a magyar szakos hallgatók államvizsga-dolgozataiban. Az anyaggyűjtés szempontjainak és a feldolgozás módszerének egységesítésére dolgozta ki Márton Gyula a személy- és állatnevek gyűjtésére vonatkozó *Útmutatót*. Végül megjegyezzük, hogy a névtudományi munkálatok elvi-módszertani kialakításában sok hasznos tudnivalót közvetítettek a hazai magyar kutatók Ștefan Pașca modern szemléletű műveiből a magyar névtudomány kutatóinak.

A nyelv- és névtörténeti kutatást szintén az új anyag feltárása, az anyaggyűjtésben és -feldolgozásban alkalmazott új, összetett szempontok jellemzik, és jelölik ki helyét a magyar névtudományi munkásság folyamatában.

6. A nyelvjárásban, a nyelv- és névtörténet mellett fontossági sorrendben a stilisztikát említhetjük olyan területként, amelyen egyre többen tevékenykednek. Jóllehet nincs hagyománya a hazai magyar nyelvtudományban — hiszen mindössze Szabédi László ritmuselméletére és irodalmiforma-kutatásaira hivatkozhatunk —, a köztudatban máris kolozsvári stilisztikai iskolaként kezd élni a Szabó Zoltán mellett felnőtt kutatók és tanítványok (Cs. Gyimesi Éva, J. Nagy Mária, P. Dombi Erzsébet, Brauch Magda, Murvai Olga és mások) csoportja.

A stílustörténet, a korstílus—egyéni stílus összefüggései, a mai stilisztika nyelv-elméleti alapjai, a szövegelmélet éppen úgy tárgyalásra kerül a mai modern stilisztika szintjén, mint az impresszionizmus és szecesszió vizsgálata (Szabó Zoltán);

de van szakavatott kutatója a színesztéziás jelenségeknek (P. Dombi Erzsébet), a jelentéstan és stilisztika, a stiluselemzés módszerének (J. Nagy Mária), a költői hangzaspárhuzamok, a tárgyias-intellektuális stílus tanulmányozásának (Cs. Gyimesi Éva), a nominális szerkesztésmód vizsgálatának (Brauch Magda) vagy a szóvegszerkezet és stílusforma összefüggései feltárásának (Murvai Olga).

A kezdetet jelző összefoglaló jellegű *Kis magyar stilisztika* (Bartha János—Horváth Tibor—J. Nagy Mária—Szabó Zoltán) már előrevetíti a leíró vizsgálatban a funkcionális szemlélet előtérbe kerülését, jóllehet az irodalmi művek stilisztikai elemzésében még többnyire a hagyományos eljárásokat érvényesíti. A munkatársak számának gyarapodásával szélesedik a vizsgált terület, és fokozatosan kialakulnak a korszerű elvi-módszertani szempontok (Szabó Zoltán). Így a szó művészetének vizsgálata rendjén új szóvegelemzési módszereket mutatnak be (J. Nagy Mária), illetőleg megismertetnek a stiluselemzés újabb problémáival (Murvai Olga). Beható vizsgálat alá veszik egy-egy költő, író nyelvét stilisztikai szempontból (J. Nagy Mária, Brauch Magda, Murvai Olga), foglalkoznak az impresszionista stílus sajátosságaival (Szabó Zoltán, P. Dombi Erzsébet), szerencsésen alkalmazzák a pragmatikus szempontot, és sürgetik a mondatban stilisztikájában való érvényesítést (Cs. Gyimesi Éva).

Az irodalmi nyelv történetének tanulmányozása kapcsán vetődtek fel a történeti stilisztika egyes kérdései. Ennek eredményeként született meg a *Kis magyar stílustörténet* (Szabó Zoltán), mely a történeti stilisztika számos elméleti kérdése mellett átfogó módon mutatja be a magyar szépírói stílus kialakulását és fejlődését első nyelvelméleinktől kezdve mind a mai napig.

Korai volna még ítéletet mondani arról, milyen helyet foglal el ez a csoport a magyar stílus vizsgálói között, de annyi minden bizonnyal megállapítható, hogy tagjai máris elismerésre méltó helyet vívtak ki maguknak e tudomány szak művelőinek sorában, és jelentős mértékben hozzájárultak több alapvető elméleti kérdés megoldásához, illetőleg újabb módszertani eljárás alkalmazásához, megelőzve nem egy tekintetben a magyarországi kutatást.

7. A leíró nyelvtan terén kifejtett munkásság szórványos és kevésbé jelentős. Ez egyrészt azzal magyarázható, hogy a kutatók elsősorban a sajátos helyzetből adódó munkaterületek iránt érdeklődtek, és hogy csak a tanügyi reform óta kapott helyet az egyetemi oktatásban a mai magyar nyelv; másrészt meg a magyar nyelvtudományban ez volt a felszabadulás előtt, és egy ideig még azután is, az egyik legelhanyagoltabb terület. Késleltette továbbá az ilyen irányú kutatást, hogy kezdetben nem tisztázódtak kellőképpen a modern, strukturalista és más szempontú vizsgálatok ideológiai vonatkozásai. Mégis történtek kísérletek mind a modern nyelvészeti módszereinek alkalmazására, mind a hagyományos nyelvtan alapján álló vizsgálatokra. Ez utóbbi módszerrel készült *A mai magyar nyelv kézikönyve* (Balogh Dezső—Gálffy Mózsa—J. Nagy Mária), hasznosítva a szerzők egyéni hozzájárulását és állásfoglalását az újabb eredmények tekintetbevételével. A nyelvi forma—nyelvi értékek összefüggését fokozott mértékben szem előtt tartó, funkcionális indíttatású nyelvtani elemzés gyakorlati megvalósítására, a nyelvtan és a stilisztika szerves összekapcsolására szintén történt kísérlet (Gálffy Mózsa). Ezek mellett az összefoglaló jellegű munkák mellett néhány részletkérdésről írt cikk, tanulmány jelzi az érdeklődés irányát a hangtan és a helyesírás, az alak- és a mondatban területén. Ilyenek a magyar helyesírás szabályainak fonológiai szempontú értelmezése (Teiszler Pál), a kötőhangzó és előhangzó sokat vitatott kérdése (Gálffy Mózsa), a képzők új szempontú osztályozása (Szabó Zoltán), a jelzői mellékmondatok egy sajátos fajtája és a halmozott állítmányú mondatok elhatárolása (Gálffy Mózsa). A kötőhangzó-vitához meggyőző módszertani érvekkel, új szempontok érvényesítésével járult hozzá Szilágyi N. Sándor. Ugyanő foglalkozott elvi szinten e fonológia módszerével mint filozófiai kérdéssel.

A szókészlet leíró szempontú tanulmányozása még mostohabban kezelt terület. Itt mindössze két kéziratot munkára hivatkozhatunk, amelyek figyelmet érdemelnek: Horváth Imre költői nyelvének szótárára (Balogh Dezső) és a felszabadulás utáni szókinccsnyarapítási eljárások bemutatására (Oláh Ferenc). Balogh doktori értekezése mai nyelvi, nem stilisztikai fogantatású, ugyanis tisztázta a szójelentéseket szövegösszefüggés alapján a szócikkekben, összeállította a gyakorisági listát, megvizsgálta a szófaji megoszlást, de nem ad stilisztikai minősítést. Oláh munkája szintén doktori értekezésésként készült és a szociolingvisztikai beállítás mellett új szemléletet érvényesít a jelenségek tárgyalásában. De egyébként is az első ilyen jellegű munka a felszabadulás utáni magyar nyelvtudományi értekezések sorában.

Nem hiányoznak a lexikográfiai munkálatok sem. Kétnyelvű szótáraink (román—magyar és magyar—román szótárak) szerkesztői valójában a magyar nyelv-

tudomány ügyét is szolgálják. Emellett foglalkoznak a szótárszerkesztés elvi kérdéseivel (Kelemen Béla és munkatársai: Csák László, Szász Lőrinc).

A jövőben fokozniuk kellene a leíró nyelvtani jelenségek tanulmányozását főként a funkcionális nyelvészlelet alapján elsősorban azért, hogy hathatósabban hozzájárulhassunk a hazánkban folyó nyelvoktatás színvonalának emeléséhez, a dolgozó tömegek nyelvi műveltségének fokozásához, a beszélt és írott nyelv helyes, szabatos és szép használatához. Ez ma már nem pusztán iskolai feladat. A társadalmi élet megkívánja minden nyelvet, és köztük az anyanyelv helyzetnek, alkalomnak megfelelő pontos használatát, gondolataink, érzelmeink hű közvetítését. A nyelv — amint Marx írta — a gondolat közvetlen valósága. A helyes, szabatos nyelvhasználat így gondolkodásunk helyes tükrözőjévé válik.

Más, generatív, illetőleg matematikai nyelvészeti fogantatásúak a felszíni és mélystruktúra meg a szintaxis és szemantika (Máté Jakab), illetőleg a magyar névszó- és igeragozás és mikrostruktúra elemzését tárgyaló, valamint az elektronikus számítógéppel végzendő fordítások számára kialakítandó közvetítő nyelv kérdésével foglalkozó tanulmányok (Máté Jakab—Schveiger Paul). És ide vonható a modern nyelvészeti és tipológiai kutatások (Szabó Zoltán) közül több, a magyar nyelvet is érintő közlés (Kis Emese), a modern nyelvészeti irányzatokat összefoglaló tájékoztatóval együtt (Máté Jakab—Schveiger Paul).

8. Ez utóbbiak egyben utalnak az általános nyelvészeti tájékozódásra. A nyelvelmélet egyébként ugyancsak mellőzött volt kezdetben a magyar nyelvtudományban, és sok fenntartással fogadták az új, pusztán formális elemzésre támaszkodó módszereket. Mégis szükségesnek látszott egyes nehezen hozzáférhető tanulmányok megismertetése mind a szakemberekkel, mind az érdeklődőkkel (Péntek János—Teiszler Pál). De főként a nyelvi műveltség, a nyelvelméleti kérdések szélesebb körben való terjesztése kívánta meg az általános nyelvészeti problematikájának, a nyelv világának népszerű formában történő összefoglalását (Péntek János—Szabó Zoltán—Teiszler Pál).

9. A nagyközönség nyelvi kérdések iránti érdeklődésének felkeltésében — az elméleti tudnivalók mellett — fontos szerep jut a tágabb értelemben vett alkalmazott nyelvtudománynak, nyelvművelésnek, hiszen a nyelvtudomány eredményeinek ismertetésével egyidőben célja a nyelvi műveltség terjesztése, az igényes nyelvhasználat és fejlett beszédkészség kialakítása. E téren talán egyetlen tagja sincs a kolozsvári iskolának, aki ne vette volna ki részét a munkából. A napi és időszaki sajtótermékekben többé-kevésbé rendszeresen közölt nyelvművelő írásokon kívül néhány önálló, illetőleg egy gyűjteményes kötet tartalmazza az itt végzett munka eredményeit. Az *Irjunk, beszéljünk helyesen* (Márton Gyula) már jó néhány évtizeddel ezelőtt igyekezett felhívni az alapvető tudnivalókra a figyelmet. *Minden nap nyelvünk* nyelvhasználati kérdései (Cs. Gyimesi Éva), a *Szavak titka* (Murádin László) és az anyanyelvi műveltség fontosságát kiemelő gyűjteményes kötet tanúskodik erről. Jó szolgálatot tesz a Kosztolányi nyelvművelő írásaiból közreadott kis kötet (Murádin László). Sajnos, kevés az elméleti vonatkozású írás köztük, de még a legrövidebb kis cikkből is kiolvasható mindig valamilyen, a nyelvhasználatra vonatkozó elvi tétel.

10. Végül hadd említsük meg a nyelvi-nyelvtani ismeretek átadásával, tudatosításával foglalkozó alsó- és középfokú iskolákban végzett munkát, hiszen iskoláinkban kapják meg fiataljaink az elméleti alapot, ott tesznek szert azokra a kifejezési készségekre, amelyek azután egész életükön végigkísérik őket. Az anyanyelvi és általában a magyar nyelvi oktatás kérdéseivel szakszerűen foglalkozók nagyrészt szintén az iskola tagjai közül kerültek ki. Igaz ugyan, hogy csak egy részük foglalkozik nyelvi vizsgálatokkal (P. Dombi Erzsébet, Nagy Jenő, Tibád Levente), de módszertani munkáikban (Debreczy Sándor, Györffy Ibolya, Kuszálék Piroska, Nagy Géza, Péterfy Emília, Szabó Hajnal) és a tankönyvek nyelvtani részének megszerkesztésében — egyebek mellett — hasznosították a nyelvtudományi eredményeket. Tevékenységük eredményesebb tételében segítik őket a gyermeknyelvvvel meg a beszédtanulás lélektani vonatkozásaival foglalkozó tanulmányok szerzői (Farkas Cs. Magda, Fodor Katalin, Zörgő Benjámin), akik tudományos igényű és népszerűsítő céllal írt írásaikban szem előtt tartják és hasznosítják a modern nyelvtudományi kutatások eredményeit.

11. Összegezés helyett hadd hangsúlyozzuk, hogy valamely iskola tevékenységének értékét, súlyát nem a tagjaitól írt cikkek, tanulmányok vagy önálló, esetleg sorozatban megjelent kötetek száma, terjedelme határozza meg, hanem azok az eredmények, amelyeket a művelti tudományág vagy tudományszak elméleti, módszertani szempontjainak, eljárásainak továbbvitelében, új szempontok alkalmazásában, új anyag feltárásában és a soron levő gyakorlati feladatok megoldásában elért. Az elméleti, módszertani elvek követésében megnyilatkozó szemlélet biztosítja egy-

ben „iskola“ voltát. Ebben az értelemben a kolozsvári nyelvészcsoport a nyelvjárás-tani, nyelv- és névtörténeti meg stilisztikai kutatásokban elért eredményei alapján nevezhető „iskolá“-nak. Sajátos vonását a kezdettől fogva kutatott két tudomány-szak művelése adta meg. Nem volna kívánatos, hogy a jövőben elveszítse ezt a sajátos jellegét, és feladja a létjogosultságát biztosító munkaterület vizsgálatát, bár elengedhetetlenül szükséges, hogy a tudomány és a társadalom fejlődésében jelentkező új nyelvi jelenségeket a kor szintjén álló módszerekkel differenciáltan fel-mérjék, értékeljék, és a tudományt a társadalom javára a lehetőségekhez mérten továbbfejlessék.

VÁLOGATOTT KÖNYVÉSZET

A kézirat összeállításában hasznosítottam Szabó Zoltán és Péntek János kéziratosszerű összefoglalását. Mindkettő nemzetközi tájékoztatónak készült a hazai magyar nyelvtudományi tevékenység bemutatására.

A *Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményekben* megjelent cikkeket, tanulmányokat helykímélés céljából nem soroljuk föl.

A kéziratban meglevők közül csak a legfontosabbakat említjük meg.

Rövidítések jegyzéke

- CL — Cercetări de lingvistică
 CLTA — Cahiers de linguistique théorique et appliquée
 MNy. — Magyar Nyelv
 MNyj. — Magyar Nyelvjárások
 Nyr. — Magyar Nyelvőr
 Nytud Ért. — Nyelvtudományi Értekezések
 RRL — Revue roumaine de linguistique
 StUBB — Studia Universitatis Babeş—Bolyai
 A dűlt szedés kötetcímet jelöl.

BALOGH DEZSŐ: *Horváth Imre költői szótára* (kézirat). — BALOGH DEZSŐ—GÁLFFY MÓZES—KELEMEN BÉLA—SZABÓ T. ATTILA: *Magyar helyesírási szótár* (kézirat). — BRAUCH MAGDA: A nominális szerkesztés-mód Kosztolányi Dezső műveiben. *Tanulmányok: a magyar impresszionista stílusról*. Szerk. Szabó Zoltán, Buk., 1976. (a továbbiakban: Szabó 1976). — M. CARAGIU MARIOŢEANU—ŞT. GIOSU—L. IONESCU-RUXÁNDIOIU—R. TODORAN: *Dialectologie română*. Buc., 1977. — CSÁK LÁSZLÓ—GÁLFFY MÓZES: A mérai ruházat műszókincse. MNyj. XI[1965]. 85—98., XII[1966]. 181—187., XIII[1967]. 144—152. — P. DOMBI ERZSÉBET: On the Semantic Basis of Synaesthesia. RRL. 1971. 47—52.; *Öt érzék ezer muzsikája*. Buk., 1974.; *Szinhatások a századforduló prózájában*. Szabó 1976. 5—48. — GÁLFFY MÓZES: Principii în cercetarea sistemului fonetic al dialectelor. *Omăgiu lui I. Iordan*. Buc., 1958. 303—315.; *Contribuții la geografia lingvistică româno-maghiaro-săsească*. CL. VI[1961]. 75—82.; *Kötőhangzó vagy előhangzó?* MNy. LIX[1963]. 439—445.; *Contribuții la problema delimitării dialectelor pe baza materialului atlasului lingvistic regional din Ciuc-Gheorgheni*. *Omăgiu lui Al. Rosetti*. Buc., 1965. 271—279.; *Questionnaire et structure de l'atlas dialectal: observations basées sur les travaux de l'atlas dialectal sicule*. *Orbis XVIII[1969]*. 2:406—411.; *A statisztikai módszer alkalmazása a nyelvjárási alakulatok elhatárolásában...* MNyj. XV[1969]. 85—91.; *Nyelvi forma — nyelvi érték. Alak- és mondattani elemzések*. Buk., 1972.; *Unele procedee de acord gramatical în graiul maghiar din Aluniş (jud. Mureş)*. CL. XXII[1977]. 165—168. — GÁLFFY MÓZES—KELEMEN BÉLA—MÁRTON GYULA—SZABÓ T. ATTILA: *Helyesírási Tájékoztató*. Buk., 1969. — GÁLFFY MÓZES—MÁRTON GYULA: *Székely szóföldrajzi szótár* (kézirat). — GÁLFFY MÓZES—MURÁDIN LÁSZLÓ szerk.: *Anyanyelvünk művelése*. Cikkek, tanulmányok, Buk., 1975. — B. GERGELY PIROSKA: *Kászoni Farkas leveleinek nyelvjárási sajátosságai*. StUBB. 1959. 55—69.; *Módszertani észrevételek a személynevek szinkrón vizsgálatához*. MNyj. XIV[1968]. 3—15.; *A kalotaszegi magyar ragadványnevek rendszere*. Buk., 1977. — CS. GYÍMESI ÉVA: *A magyar mondatstilisztika elvi kérdései*. Nyr. XCIX[1975]. 143—156.; *Észszerű varázs*. Fejezetek a romániai magyar irodalom történetéből (kézirat). — KELEMEN BÉLA: *Contributions à la méthode de rédaction des dictionnaires bilingues. Mélanges linguistiques*, 1957.; *Magyar—román szótár*. Buk., 1961.; *Dicționar român-maghiar*. Buc., 1964. — KOSZTOLÁNYI DEZSŐ: *Gondolatok*

a nyelvről. Válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Muradin László. Buk., 1977. — LAKÓ ELEMÉR: *A kalotaszegi nyelvjárás magánhangzói*. Buk., 1973. — MÁRTON GYULA: *A zilahi fazekasmesterség szakszókincse. A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem 1945—1955*. Buk., 1956.; *L'activité de la chaire de la langue hongroise de L'Université Bolyai concernant la rédaction des atlas dialectaux*. Orbis VIII[1958]. 361—371.; *Eredményeink és feladataink a magyar nyelvet ért román nyelvi hatás tanulmányozása terén*. StUBB. 1959. 29—42.; *A borsavölgyi nyelvjárás igetövei és igealakjai*. Bp., 1962.; *A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai*. Buk., 1972.; *Igetövek, igei jelek és személyragok a moldvai csángó nyelvjárásban*. Buk., 1974. — MÁRTON GYULA—PENTEK JÁNOS—VÓÓ ISTVÁN: *A magyar nyelvjárások román kölcsönszavai*. Buk., 1977. — MÁTÉ JAKAB—SCHVEIGER PAUL: *A magyar igeragozás független analízisének egy modelljéről*. NytudÉrt., 58. Bp., 1967. — MURVAI OLGA: *Szövegszerkezet és stílusforma Kaffka Margit novelláiban. Szabó 1976*. 89—139.; *Stilisztikai tanulmányok*. Válogatás és utószó. Buk., 1976. — NAGY JENŐ: *A kalotaszegi magyar népviselet*. Népművészeti Füzetek. Buk., 1958.; *Vorarbeiten zu einem Sprachatlas der ungarischen Mundarten in der Rumänischen Volksrepublik*, Zeitschrift für Mundartforschung, 1959. 256—261.; *Tudásfelmérő teszt — magyar nyelvtan- és irodalomoktatás*. Institutul de științe pedagogice, Cluj, 1972. — NAGY KÁLMÁN: *Kis magyar nyelvtan különös tekintettel a nyelvhelyesség mindennapi kérdéseire*. Buk., 1970. — J. NAGY MÁRIA: *A szó poétizációja Vajda János lírájában. Jelen-tésztan és stilisztika*. Bp., 1974. 405—413.; *A szó művészete. Bevezetés a stílus-elemzésbe*. Buk., 1975. — PENTEK JÁNOS: *A lexikológia néhány módszertani kérdése és a magyar szókincs-kutatás*. StUBB. 1970. 73—86.; *A néprajzi leírás néhány kérdése a népi foglalkozások szókincsének vizsgálatában*. StUBB. 1971. 67—78. — PENTEK JÁNOS—TEISZLER PÁL: *Nyelvelméleti tanulmányok*. Buk., 1975. — PENTEK JÁNOS—SZABÓ T. E. ATTILA: *Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató*. Buk., 1976. — PENTEK JÁNOS—SZABÓ ZOLTÁN—TEISZLER PÁL: *A nyelv világa*. Buk., 1972. — SCHVEIGER PAUL—MÁTÉ JAKAB: *Cercetări preliminare pentru construirea unei limbi intermediare a traducerii cu mașina electronică de calcul*. StUBB. 1963. 85—92.; *Analyse d'information de la déclinaison du substantif en hongrois*. CLTA. 1965. 263—265. — SCHVEIGER PAUL—MÁTÉ JAKAB—KIS EMESE: *L'analyse microstructurelle du hongrois*. CLTA. 1967. 97—106. — SZABÉDI LÁSZLÓ: *A magyar ritmus formái*. Buk., 1955.; *Nyelv és irodalom*. Buk., 1955. — SZABÓ T. ATTILA: *Anyanyelvünk életéből*. Buk., 1970.; *A szó és az ember*. Buk., 1971.; *Nyelv és múlt*. Buk., 1972.; *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár I*. Buk., 1975. — SZABÓ ZOLTÁN: *A kalotaszegi nyelvjárás igeképző-rendszere*. Bp., 1965.; *La délimitation de la dérivation lexicologique et grammaticale du hongrois à l'aide de l'analyse transformationnelle*. CLTA. 1965. 205—211.; *Some Problems of Hungarian Word-Formation within the Framework of a Generative Grammar*. RRL. 1970. 385—388.; *Kis magyar stílustörténet*. Buk., 1970.; *Cîteva probleme metodologice ale stilisticii diacronice*. Limbă și literatură. 1974. 447—453.; *Tanulmányok a magyar impresszionista stílusról*. Szerk. Szabó Zoltán. Buk., 1976.; *A mai stilisztika nyelvelméleti alapjai*. Buk., 1977. — SZILÁGYI N. SÁNDOR: *A fonológia módszere mint filozófiai kérdés. Szövegek és körülmények*. Buk., 1974. — TEISZLER PÁL: *A mezőfényi földművelés szakszókincse*. MNyj. IX[1963]. 165—177., X[1964]. 150—160.; *A Nagykároly környéki magyar nyelvjárás magánhangzórendszere*. Buk., 1973. — TÚROS ENDRE: *A hanghalmazás Áprily Lajos verseiben. Szabó 1976*. 163—179. — VÁMSZER MÁRTA: *A kalotaszegi nyelvjárás igeragozási rendszere*. Buk., 1972. — VÓÓ ISTVÁN: *Hétfalu Nyelvjárási Atlasza*. Kvár, 1971.; *A bánsági magyar nyelvjárások magánhangzórendszere*. Buk., 1975.